

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 29

Заснований в 1996 році

Рівне – 2004

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 28.05.2004 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2004

школи. Дослідження динаміки рухової підготовленості дітей 6 років за 20-річний період показало, що головними чинниками, які впливають на дану проблему, є стан системи фізичного виховання в дошкільних закладах та створення оптимальних умов для виконання та вправлення у відповідних рухових діях. Відсутність у повному об'ємі обладнаних фізкультурних майданчиків, зокрема, ям з піском для стрибків у довжину з розбігу, обумовила зменшення показників у цьому виді основного руху на фоні позитивної динаміки інших показників (швидкості бігу на дистанцію 30 м, стрибку в довжину з місця у обох статей, метанню на дальність у дівчаток).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е.С. Критерії оцінювання стану здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. – К.: ІЗМН, 1998. – 64с.
2. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 1999. – 286 с.
3. Быкова А.И. Обучение детей дошкольного возраста основным движениям. – М.: Учпедгиз, 1962. – 152 с.
4. Вильчковский Э.С. Развитие двигательной функции у детей. – К.: Здоровье, 1983. – 208 с.
5. Вильчковский Э.С. Педагогические основы процесса формирования двигательной подготовленности детей 3-7 лет: Автореф. дисс. ... д-ра пед. наук / КГПИ. – К., 1989. – 44 с.
6. Дмитренко Т.И. Теория и методика физического воспитания детей раннего и дошкольного возраста. – К.: Выща школа, 1979. – 254 с.
7. Заиорский В.М. Физические качества спортсмена. – М.: ФиС, 1979. – 167 с.
8. Леви-Гориневская Е.Г. Развитие основных движений у детей дошкольного возраста. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1955. – 167с.
9. Осокина Т.И. Физическая культура в детском саду. – М.: Просвещение, 1986. – 304 с.

Резюме. *Статья рассматривает вопросы исследования физической готовности к школе детей 6 лет г. Севастополя и динамику двигательной подготовленности дошкольников этого возраста за последние 20 лет.*

Ключевые слова: *физическая готовность к школе; двигательная подготовленность; физическое развитие; бег; прыжки в длину с места; прыжки в длину с разбега; метание в даль.*

Summary. *The article considers the issues of study of six-year children' readiness for school of Sevastopol city and dynamics of under school age children' motive preparation during last 20 years.*

Key words: *physical readiness to school, motive readiness, physical evolution, running, standing long jump, long running jump, long throwing (casting flinging).*

Одержано редакцією 25.04.2004.

УДК: 372.4

С.А. ЛИТВИНЕНКО

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. *Статья посвящена теоретическому обоснованию и диагностическому исследованию уровня подготовки будущих учителей начальных классов до социально-педагогической деятельности.*

Ключові слова: *дезадаптовані, девіантні, віктимні діти, корекційно-розвивальна діяльність, діяльнісно-технологічний, креативний компонент, соціально-педагогічна діяльність.*

Постановка проблеми. Опрацювання теоретико-методологічних надбань у галузі підготовки вчителя початкових класів свідчить про значні зміни в поглядах, як на структуру його діяльності, так і на вимоги щодо особистості, ролі та місця у соціальних перетвореннях. Незважаючи на розширення напрямів досліджень у галузі педагогічної освіти, підготовка вчителів початкових класів у контексті готовності до соціально-педагогічної діяльності в педагогічній науці не знайшла належного відображення. Переважно зміст і напрями соціально-педагогічної підготовки досліджувались у межах підготовки соціальних працівників і соціальних педагогів. У дослідженні А.Гордєєвої розроблені теоретичні та організаційні основи реабілітаційної педагогіки в загальноосвітньому контексті. Зважаючи на це, завданням статті є теоретичне обґрунтування і вивчення рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності в сучасній практиці ВЗО.

Результати дослідження. Готовність майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності розглядається нами як результат професійно-педагогічної підготовки, як інтегральне багаторівневе динамічне утворення, структура якого обіймає мотиваційний, змістовий, діяльнісно-технологічний, креативний компоненти, що виявляються і реалізуються в цілісній системі взаємодії вчителя і учнів. Згадані компоненти виступають як взаємозв'язані і взаємозумовлені складові готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації соціально-педагогічної діяльності (див. рис. 1).

Як видно з рисунку, готовність визначається стійкою мотивацією, орієнтацією на особистісно орієнтовану взаємодію з дітьми, глибокими знаннями змістової і процесуальної сутності діяльності та сформованими загальнопедагогічними вміннями, високим рівнем творчого потенціалу. Мотиваційна готовність до соціально-педагогічної діяльності забезпечує усвідомлення суспільного і особистісного значення соціально-педагогічної

діяльності, виникнення потреби використання цієї діяльності у власній практиці, характеризується високим рівнем сформованості професійно-педагогічної мотивації, гуманістичною професійно-педагогічною спрямованістю особистості майбутнього спеціаліста. Змістовий компонент відображає теоретичну підготовку студентів, опанування ними теоретичними знаннями і процесуальною сутністю соціально-педагогічної діяльності. Діяльнісно-технологічний – сформованість у майбутніх вчителів загальнопедагогічних умінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, конструктивно-організаційних, комунікативних, рефлексивних), що складають основу соціально-педагогічної діяльності, оволодіння соціально-педагогічними технологіями. Креативний – варіативність вибору шляхів розв'язання, оригінальність розв'язання соціально-педагогічних задач, високий рівень творчого потенціалу, здатність до саморозвитку, розуміння творчої природи діяльності педагога.

Діагностичний експеримент мав за мету визначення вихідних рівнів сформованості готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності згідно розробленої нами структури готовності. Вихідний рівень готовності майбутніх учителів початкових класів досліджувався нами у групах студентів-першокурсників (КГ – Q1), студентів-випускників (КГ – Q2) педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету. Кількість студентів у кожній групі становила 60 осіб. Нами виокремлено мотиваційний, змістовий, діяльнісний, креативний критерії, кожен з яких розкривався через систему емпіричних показників, що відображали ступінь сформованості окремих компонентів готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності. Добираючи показники за кожним критерієм, ми виходили з необхідності врахування таких умов, як інформативність показника; можливість його якісної інтерпретації та кількісного вираження. До кожного критерію нами були дібрані адекватні діагностичні методики і спеціально розроблені завдання. Охарактеризуємо кожний критерій.

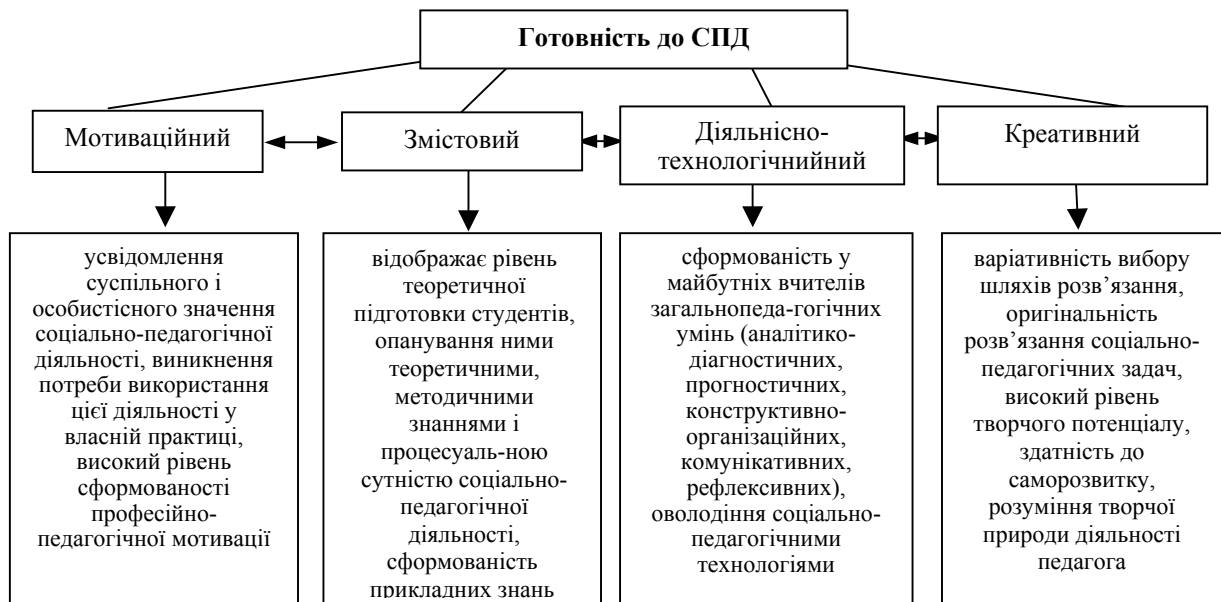

Рис. 1. Структура готовності майбутнього вчителя до соціально-педагогічної діяльності

Мотиваційно-ціннісний критерій (М), до всіх показників якого нами були використані відомі методики, розкривався через: сформованість професійно-педагогічної мотивації (методика М.Фетискіна) [5, 108]; мотиваційно-ціннісне ставлення до соціально-педагогічної діяльності (методика Т.Лях, Л.Зайцевої) [1]; домінування гуманних, демократичних настанов на взаємодію з дітьми, орієнтація на модель професійної діяльності з центрацією на особистості дитини (методика В.Сітарова) [4]. За результатами діагностики нами було визначено рівні сформованості мотиваційно-ціннісної готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності. Змістовий критерій [3] або соціально-педагогічні знання майбутнього вчителя початкових класів нами представлено у вигляді певної ієрархії, відповідно до класифікації Н.Маслової (теоретико-методологічні, методичні, прикладні) [2].

Теоретико-методологічні. Комплексне знання про людину як цілісність, поєднання біологічного, соціального, морально-духовного; знання закономірностей взаємодії людини і суспільства; знання закономірностей і факторів розвитку та соціалізації людини; знання закономірностей навчання, виховання і розвитку на всіх стадіях онтогенезу; знання цілей, принципів, змісту, методів, форм соціальної діяльності, сучасних концепцій виховання і соціалізації; знання основ соціальної політики держави і соціально-правового захисту дитинства; знання особливостей і проблем сучасної сім'ї; методології соціально-педагогічного дослідження.

Методичні. Знання змісту, форм, методів організації виховного процесу, основ соціально-педагогічної діяльності та соціально-педагогічних технологій; знання сутності особистісно орієнтованої взаємодії та спілкування; теорії і методики діагностики особистості та її мікросередовища; знання змісту, форм, методів,

соціально-педагогічних особливостей роботи з різними категоріями дітей (дезадаптовані, сироти, з обмеженими можливостями, обдаровані та ін.), форм і методів роботи з різними типами сімей.

Прикладні знання. Знання практичних основ прогнозування, проектування, моделювання соціально-педагогічної діяльності і технологій реалізації функцій соціально-педагогічної діяльності (аналітико-діагностичної, прогностичної, організаційно-комунікативної, охоронно-захисної, корекційно-реабілітаційної, соціально-профілактичної).

Для виявлення рівня повноти засвоєння студентами теоретико-методологічних, методичних і прикладних знань було використано контрольні роботи (КР) у кількості 30 варіантів завдань, дібраних згідно поданої вище класифікації. Проілюструємо прикладами завдань. Варіант 5:

1. Дати загальну характеристику соціально-педагогічного процесу: поняття, сутність, принципи.
2. Розкрити сутність поняття методика соціально-педагогічної діяльності. Співвідношення понять технологія та методика соціально-педагогічної діяльності.
3. Визначити сутність діагностичної функції у соціально-педагогічній діяльності.

Відповіді оцінювалися за обсягом і глибиною, виснажливістю та повнотою, розгорнутістю суджень, осмисленістю, переконливістю доведень. За результатами діагностики нами було визначено рівні сформованості змістової готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності.

Опанування теоретичних основ соціально-педагогічної діяльності створювало передумови для реалізації вмінь у конкретних соціально-педагогічних ситуаціях. Визначення рівня діяльнісно-технологічної готовності (Д) студентів передбачало перевірку сформованості педагогічних умінь і оволодіння технологіями реалізації функцій соціально-педагогічної діяльності задля чого нами використовувалися контрольні завдання (КЗ) в кількості 30 варіантів. До кожного варіанту згідно визначених педагогічних умінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, конструктивно-організаційних, комунікативних, рефлексивних) нами було дібрано п'ять контрольних завдань, що відображали специфіку соціально-педагогічної діяльності, технологічність її реалізації.

Оволодіння аналітико-діагностичними вміннями передбачає здійснення аналізу стану дитини й оточуючого її мікросоціуму, діагностики соціальної ситуації розвитку дітей; визначення проблем дитини і вияв негативного впливу на її стан і розвиток мікросередовища; аналіз і оцінку процесів, які відбуваються в середовищі, виявлення різних категорій дітей (обдаровані, дезадаптовані, девіантні та ін.), встановлення причини дезадаптивної поведінки.

Прогностичні вміння виявляються: у прогнозуванні розв'язання проблем дитини через включення її у спеціально організовану соціально-педагогічну діяльність (передбачення результатів впливу, врахування можливих відхилень від накресленої мети); прогнозуванні розвитку особистості дитини з урахуванням її потенційних можливостей і проблем; визначенні конкретного змісту діяльності, здійснення якої забезпечить запланований результат (переведення мети діяльності в конкретні завдання, врахування специфіки потреб, інтересів, настанов, мотивів, ступеня їх задоволення в дітей, відбір змісту, методів і засобів досягнення поставлених завдань).

Конструктивно-організаційні вміння: визначення цілей діяльності та її завдань, адекватний добір засобів, методів, технологій соціально-педагогічної діяльності в конкретних соціально-педагогічних ситуаціях, використання та поєднання індивідуальних і групових форм роботи з дітьми та їх батьками; розробка програми надання соціально-педагогічної допомоги для різних категорій дітей; здійснення педагогічного керівництва дитячою групою; організація діяльності і дозвілля дітей, просвітницько-консультативної роботи з батьками;

Комунікативні вміння: оволодіння культурою міжособистісного спілкування, входження в ситуації спілкування та встановлення контакту, інтерпретація вербальної і невербальної поведінки дитини, побудова стосунків з дітьми і їх батьками на основі діалогу, співробітництва; високий рівень розвитку емпатії; моделювання ситуацій спілкування.

Рефлексивні вміння: здійснення аналізу власної діяльності та її результатів, оцінка ходу та результатів (проміжних і кінцевих) соціально-педагогічної діяльності.

Проілюструємо прикладами завдань: Варіант 7

1. Складіть програму комплексної експрес-діагностики соціально-педагогічної занедбаності дітей.
2. Обґрунтуйте прогноз розвитку соціально-педагогічної ситуації в мікрорайоні школи №12 м. Рівного (школа - майданчик проходження практики), у зв'язку з цим дайте характеристику напрямів діяльності вчителів початкових класів.
3. Дитина із сім'ї біженців виділяється у класі. Сім'я не влаштована, діти погано одягаються, мають проблеми зі здоров'ям. Однолітки не приймають хлопчика у своє середовище. Продумайте і змодельуйте напрями роботи вчителя початкових класів у такій ситуації.
4. Складіть план бесіди з учнем, який виявляє агресію, постійно ображає однолітків.
5. Обґрунтуйте загальну схему аналізу соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Креативний критерій готовності (К) представлений такими показниками: оригінальність розв'язання соціально-педагогічних задач; соціальна креативність, рівень творчого потенціалу (методика В.Козлова, М.Фетискіна) [5, 265]; здатність до саморозвитку, розуміння творчої природи діяльності педагога (методика Т.Шамова) [3, 313].

Задля визначення рівнів готовності студентів за креативним критерієм нами використовувались

соціально-педагогічні задачі, діагностичні методики. До першого показника (оригінальність розв'язання соціально-педагогічних задач) було дібрано 30 задач. Проілюструємо прикладами.

Варіант 3. На уроках у першому класі часто мають місце скарги та звернення дітей до вчителя: “А Ірина не те написала”; “Сашко не взяв олівці”; “Оксана заглядає до мене у зошит” і та ін. Коли хтось із учнів помічає в товариша неправильне розв'язання, то вигукує: “А у нього помилка!” – або серед класної тиші діти встають та схвильовано зауважують: “А Володя три приклади пропустив”. Поясніть такі вчинки першокласників. Як повинен чинити вчитель у таких випадках, щоб його дії сприяли розвитку співробітництва, колективістських стосунків у класі?

Означений підхід до побудови дослідження дозволив виявити вихідний рівень готовності студентів за кожним критерієм і визначити загальний інтегративний рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності за формулою: $\Gamma = \frac{M + 3 + D + K}{4}$, в якій Γ –

інтегративний, загальний рівень готовності до соціально-педагогічної діяльності; М - мотиваційно-ціннісна готовність; 3 – теоретична, когнітивна готовність; Д – операційно-діяльнісна, технологічна готовність; К – творчий потенціал майбутнього вчителя. Таким чином, згадані критерії виступали як ознаки сформованості готовності студентів і служили вихідними моментами для виявлення інтегративного рівня готовності до соціально-педагогічної діяльності. Кількісні значення рівнів готовності відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількісні значення рівнів готовності до соціально-педагогічної діяльності

Інтервали інтегративного показника (у балах)	Рівень готовності
9-10	Оптимальний
6-8	Достатній
4-5	Первинний
0-3	Елементарний

Узагальнені кількісні результати готовності до соціально-педагогічної діяльності студентів контрольних і експериментальних груп відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Вихідні рівні готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності (%)

Рівні	КГ	КГ
	Q1	Q2
Оптимальний	–	5
Достатній	–	29
Первинний	26	53
Елементарний	74	13

Як засвідчують результати діагностики, першокурсники знаходились здебільшого на елементарному – 74% і первинному – 26% рівнях готовності до соціально-педагогічної діяльності. Студенти виявили середній рівень професійно-педагогічної мотивації, домінування ситуативних мотивів та авторитарних настанов на взаємодію з дітьми, не сформованими виявились професійно-ціннісні пріоритети та мотивація соціально-педагогічної діяльності. У більшості випадків першокурсники не змогли дати відповіді на теоретичні запитання, вагалися або припускалися принципових помилок у визначенні найважливіших педагогічних категорій. Можна стверджувати, що на початковому етапі навчання педагогічні знання студентів фрагментарні, сформовані лише окремі уявлення про педагогічну і соціально-педагогічну діяльність. Досліджувані не змогли розв'язати педагогічних задач та завдань, що потребували застосування педагогічних умінь, соціально-педагогічних технологій і методики соціально-педагогічної діяльності. Хоч окремі студенти виявили середній і високий рівень соціальної креативності та середній рівень саморозвитку, однак не змогли виконати творчих завдань.

Суттєво відрізнялись одержані результати вихідного рівня готовності майбутніх учителів початкових класів у групі студентів-випускників (КГ Q2). З'ясувалось, що оптимального рівня готовності досягли 5% випускників, які виявили високий рівень сформованості всіх компонентів в їх єдності і взаємозв'язку. Ці студенти мали: стійкі професійні мотиви та інтерес до соціально-педагогічної діяльності, яскраво виражену гуманістичну спрямованість; глибокі теоретико-методологічні, методичні, прикладні знання, вільно орієнтувалися в наукових джерелах; в повному обсязі сформовані загальнопедагогічні вміння; творчо розв'язували соціально-педагогічні задачі; високий рівень соціальної креативності та здатність до активного саморозвитку. На достатньому рівні перебувало 29% студентів-випускників, в яких виявлено неповну сформованість цілісної структури готовності, нерівномірний розвиток її складових. Помітна позитивна тенденція до стійкості, взаємозв'язку, збагачення і вияву професійно-значимих мотивів; студенти виявили досить міцні теоретичні знання, вдало їх застосовували для розв'язання практичних завдань, окремі неточності легко усувались за допомогою додаткових запитань експериментатора. Студенти виявляли здебільшого творчий, а не репродуктивний, підхід у розв'язанні педагогічних задач і ситуацій, мали середній рівень соціальної креативності, виявили здатність до саморозвитку. Загальнопедагогічні вміння в цілому були сформовані, застосування їх мало продуктивний характер, однак

недостатньо реалізованою була технологічна готовність.

Значна частина студентів-випускників (53%) знаходилась на первинному рівні готовності до соціально-педагогічної діяльності. Мали місце невизначені професійно-ціннісні пріоритети та нестійка мотивація до соціально-педагогічної діяльності, сцієнтиська спрямованість педагогічної діяльності. Сформованими виявились лише окремі професійно-педагогічні знання, відповіді студентів потребували уточнення і доповнень. Загальнопедагогічні вміння були сформовані на репродуктивному рівні, спостерігалась стереотипність у розв'язанні задач, соціально-педагогічні завдання розв'язувалися шляхом спроб і помилок, з опорою на інтуїцію. Майбутні вчителі виявили слабку обізнаність з Конвенцією про права дитини, нормативно-правовою базою захисту та підтримки дитинства.

На елементарному рівні готовності було 13% студентів-випускників, які виявили низький рівень професійно-педагогічної мотивації, несформованість професійно-ціннісних пріоритетів і мотивації соціально-педагогічної діяльності, домінування ситуативних мотивів та авторитарних настанов на взаємодію з дітьми. Більшість із них засвідчили бажання одержати іншу освіту, змінити професію. Теоретичні знання виявились фрагментарними, студенти мали лише окремі уявлення на допрофесійному рівні, загальнопедагогічні уміння не були сформовані, відсутні знання про соціально-педагогічну діяльність і соціально-педагогічні технології, виявили низький рівень соціальної креативності та загальноумованій саморозвиток.

Висновки. Отже, за результатами діагностичного обстеження виявлено елементарний і первинний рівень готовності до соціально-педагогічної діяльності першокурсників. Студенти-випускники (група Q2) також знаходились переважно на елементарному і первинному рівні готовності. Кількісні дані дослідження підтвердили недостатню готовність майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності, що зумовлює розробку змістово-організаційних засад, пошук ефективних шляхів формування готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайцева Л.А. Оценка качества педагогической подготовки студентов в вузе средствами мониторинга. – Тула, 1999. – 157 с.
2. Рабочая книга социального педагога / Под ред. Н.Ф.Масловой: В 2-х ч. – Орел, 1994.
3. Рогов Е.И. Личность учителя: теория и практика. – Ростов н/Д.: Феникс, 1996.– 512 с.
4. Ситаров В.Н., Маралов В.Г. Диагностика ориентированности педагога на личностную модель взаимодействия с детьми // Диагностика и развитие позиции ненасилия у педагога. – М., 1999. – С. 3-5.
5. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М.: Изд-во Института Психотерапии. – М., 2002. – 490 с.
6. Шептенко П.А., Воронина Г.А. Методика и технология работы социального педагога. – М.: Академия, 2001. – 208 с.

Резюме. В статье представлено теоретическое обоснование и диагностическое исследование уровней готовности будущих учителей начальных классов к социально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: дезадаптированные, девиантные, виктимные дети, коррекционно-развивающая деятельность, деятельностно-технологический, креативный компонент, социально-педагогическая деятельность.

Summary. In the article is presented the theoretical foundation and the diagnostic study of the levels of the readiness of future teachers of initial classes to socio-pedagogical activity.

Key words: disadaptation, deviated, victim children, correct-developing activity, activity-technological, creative component, social-pedagogical activity.

Одержано редакцією 3.05.2004.

УДК: 372

Л.П. ЗАГОРОДНЯ, З.Е. МАТВИЄНКО

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГІОНУ

Резюме. У статті обґрунтовано актуальність проблеми екологічного виховання підростаючого покоління. Представлено модель формування професійної готовності спеціаліста дошкільного профілю до екологічного виховання дітей дошкільного віку. Відповідно до неї розкрито зміст, форми, методи, етапи та умови підготовки студентів коледжу з урахуванням екологічних особливостей регіону.

Ключові слова: екологічне виховання, модель формування готовності до екологічного виховання, екологічні регіональні особливості, діти дошкільного віку, студенти коледжу.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку наша держава перебуває в глибокій екологічній кризі, яка виникла в результаті бездумного та необачного господарювання, жорсткого, споживацького ставлення до природних багатств, незнання або ігнорування законів розвитку природи. Учені-екологи В.М.Бродвій, О.О.Гаца вихід з екологічної кризи вбачають у вихованні нової людини з новим гуманістичним мисленням,

ЗМІСТ

Вітаємо ювіляра	3
1. Бозуш А.М. Проблеми сімейного виховання дітей у спадщині В.О.Сухомлинського.....	4
2. Кононко О.Л. Самосвідомість у житті дошкільника.....	6
3. Борисова З.Н. Виховні цінності у формуванні особистості дитини в педагогічній системі А.С.Макаренка.....	11
4. Золотухіна С.Т. Освоєння історико-педагогічного досвіду як умова формування професійної компетентності сучасного вчителя.....	13
5. Поніманська Т.І. Особистісні пріоритети гуманістичного виховання.....	19
6. Дичківська І.М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку освіти.....	24
7. Бєленька Г.В. Основні етапи формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.....	31
8. Пальчевський С.С. Глобалізація як принцип соціалізації дітей дошкільного віку.....	35
9. Карпенчук С.Г. Функція педагогічної технології – системотвірна.....	40
10. Машикіна Л.А. Формування професійної компетентності студентів в процесі педагогічної практики.....	43
11. Розальська Н.В. Деякі аспекти організації та проведення педагогічної практики майбутніх гувернерів у ВУЗі.....	48
12. Ніколайчук Г.І. Підвищення ефективності мовленнєвого розвитку дошкільників.....	51
13. Леценко Г.П. Наступність у формуванні діалогічної компетенції дітей дошкільного віку та учнів початкових класів і основної школи.....	54
14. Степанова О.І. Активізація методів роботи з розвитку мовлення дошкільників.....	58
15. Трусова О.Л. Декоративне мистецтво як засіб формування цілісної естетичної культури.....	61
16. Горопаха Н.М. Формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь навчального співробітництва з педагогом та однолітками.....	65
17. Машиовець М.А. Актуальність проблеми формування уявлень про сім'ю у дітей дошкільного віку.....	69
18. Богініч О.Л. Готовність батьків до народження дітей.....	75
19. Маліновська Н.В. С.Ф.Русова: концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей.....	79
20. Борова В.Є. Коригування звукової культури мовлення дошкільників у програмно-методичних документах.....	81
21. Самсонюк Н.Ф. Гуманна сім'я – основа самоствердження дошкільника.....	86
22. Сварковська Л.А. Дослідження фізичної готовності до школи дітей 6 років.....	90
23. Литвиненко С.А. Діагностика готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності.....	92
24. Загородня Л.П., Матвієнко З.Е. Підготовка майбутніх вихователів до реалізації завдань екологічного виховання дошкільників з урахуванням екологічних особливостей регіону.....	96
25. Зданевич Л.В. Комплексне дослідження процесу адаптації студентів-першокурсників до умов життєдіяльності.....	100
26. Гордій Н.М. Проблема розумового виховання дітей в сім'ї у вітчизняній періодичній пресі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	104
27. Фасолько Т.С. Відповідальна поведінка як складова соціальної компетентності дошкільника.....	109
28. Янцур Л.А. Індивідуальні відмінності в розвитку інтересу до зображувальної діяльності у старших дошкільників на заняттях.....	112
29. Дронова О.О. Образотворча діяльність дошкільників у контексті гуманістичної концепції освіти.....	117
30. Меналюк Г.Ф. Шляхи забезпечення логіко-математичної компетентності старших дошкільників.....	121
31. Бєлова С.А. Комплексне навчання в теорії і практиці педагогів Бременської школи 20-х років ХХ століття.....	124
32. Марчук Г.В. Соціальна компетентність дошкільника у структурі особистості.....	127
33. Козлюк О.А. Педагогічні умови формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку.....	130
34. Косарєва О.І. Психолого-педагогічні моделі вивчення взаємодії батьків і дітей.....	133
35. Глінчук Ю.О. Виховання дітей у кардіоревматологічних санаторіях України.....	137
36. Герасимчук Ю.О. Педагогічні засоби формування професійно-пізнавальних інтересів у ВУЗі.....	140
37. Врочинська Л.І. Народна казка як засіб виховання гуманної поведінки у старших дошкільників.....	142
38. Федорова Н.В. Діалогічні засади організації гуманістично орієнтованої педагогічної взаємодії.....	145
39. Онищук І.А. Психолого-педагогічний аспект проблеми інтересу до мистецької діяльності у дітей старшого дошкільного віку.....	148
40. Кравець Л.М. Моделювання процесу розвитку педагогічної рефлексії майбутнього вчителя.....	150
Відомості про авторів.....	153

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 29

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактори збірника Дичківська І.М., Степанова О.І.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 17.05.2004 р. Підписано до друку 28.05.2004 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 23,48. Обл. вид. арк. 23,83. Замовлення № 33/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20